

## Kansen en belemmeringen voor jongeren met een chronische aandoening

Het Jongerenpanel Zorg en Perspectief herkent zich in veel van de belemmeringen voor jongeren die worden geschetst in het rapport van de Sociaal-Economische Raad (SER). Het rapport laat zien dat de jongeren van nu voor grote uitdagingen staan. Jongeren staan aan de basis van de toekomst van Nederland. Over het algemeen gaat het goed met jongeren in Nederland. Er is echter ook een keerzijde. Stapeling en samenhang, of het gebrek daaraan, tussen beleidsterreinen versterken de risico's en knelpunten bij jongeren. Voor de 1,3 miljoen jongeren met een chronische aandoening ligt het nog complexer. Want wat voor gezonde leeftijdsgenoten wél vanzelfsprekend is, is voor hen een puzzel. Is er voldoende ondersteuning en begrip op school? Kan ik wel een stage of baan vinden als de werkgever mij als risico ziet? En hoe zit het met mijn financiële toekomst als het tóch niet lukt? In het SER-rapport is te lezen dat jongeren over het algemeen al veel prestatiedruk en sociale druk voelen, maar door dit soort vragen voelen jongeren met een chronische aandoening dat nog veel sterker. Zij moeten continue schakelen tussen ziek zijn én volwassen worden. Met name tijdens de belangrijke transities in het leven worden drempels ervaren.

### Afwezigheid beleid leidt tot extra mentale druk

Wij jongeren van het Jongerenpanel Zorg en Perspectief, vinden dat inclusie in alle lagen van het onderwijs het uitgangspunt moet zijn. In de praktijk ervaren we echter niet altijd dat de onderwijsinstelling een open en inclusieve plek is. Vaak genoeg is het aan de leerling zelf om zich zo goed en zo kwaad aan te passen aan het onderwijs om tóch mee te kunnen doen. In het SER-rapport wordt gesignaleerd dat de toegang tot het tertiair onderwijs voor bepaalde groepen tot zorgen leidt. Wanneer jongeren echter wel gaan starten met hun opleiding, zien we dat er voor de ondersteuningsbehoefte van jongeren met een chronische aandoening weinig aandacht is. Met name in het hoger onderwijs is er vaak geen beleid geformuleerd over hoe de onderwijsinstelling alle maatwerkmogelijkheden kan inzetten en met de jongeren mee kan denken. In praktijk blijkt het vaak niet beter. Op een gesprek met een studietoelichting over hoe de tentamenweek te combineren met een ziekenhuisbezoek de volgende week, ontvangt de leerling dat zij over drie weken antwoord krijgt op het verzoek. Of bij het missen van een verplichte werkgroep door ziekte krijgt een jongere te horen dat 'ze dan maar een andere minor had moeten kiezen'. Hoewel er ook docenten zijn die wél meedenken zou dit niet moeten afhangen van een individu. Dit soort voorbeelden leiden tot stress en daarnaast is het oplopen van studievertraging niet ongebruikelijk. De groeiende mentale druk die voor lichamelijk gezonde jongeren al zeer zorgelijk is, is voor jongeren met een chronische aandoening daardoor nog groter.

### De transitie van studeren naar de arbeidsmarkt

Een stage is een belangrijke eerste stap om een kijkje te nemen wat de arbeidsmarkt te bieden en zou bovenal een positieve ervaring moeten zijn. Jongeren met een chronische aandoening hebben echter moeite met het vinden van een passende stage, ondanks dat het een essentieel onderdeel is van veel opleidingen. Voor veel van hen is het niet mogelijk om fulltime stage te lopen en dat levert zowel bij de onderwijsinstelling als de potentiële stagebegeleider problemen op. Onderwijsinstellingen zijn vaak niet flexibel met de uitloop van de stage in het curriculum. Tegelijkertijd staan veel bedrijven niet voor hen open, omdat ze onvoldoende weten hoe ze maatwerk kunnen bieden en jongeren vinden het soms ingewikkeld om aan te geven dat zij maatwerk nodig hebben. Het plan van een tipkaart voor praktijkbegeleiders in het mbo over hoe zij studenten met een beperking kunnen ondersteunen is daarom ook onvoldoende. Extra persoonlijke ondersteuning vanuit de onderwijsinstelling of een jobcoach kan de jongeren helpen met het zoeken naar mogelijkheden en hen ondersteunen in het zelf aan kaarten van wat ze nodig hebben.

Voor alle vervolgoopleidingen geldt dat jongeren losgelaten worden zodra zij hun diploma gehaald hebben. Uit het SER-rapport blijkt dat jongeren in het algemeen van mening zijn dat opleidingen te weinig praktische kennis bijbrengen over het betreden van de arbeidsmarkt. De instellingen zouden

hen beter moeten voorbereiden op de stap naar de arbeidsmarkt. Hoewel álle jongeren wel wat extra ondersteuning zouden kunnen gebruiken, lijken onderwijsinstellingen voorbij te gaan aan de ondersteuning die studenten met een chronische aandoening soms nodig hebben om de stap naar de arbeidsmarkt goed te kunnen maken. Met een Transitieroute, waar het Jongerenpanel Zorg en Perspectief al langer voor pleit, kunnen studenten met een chronische aandoening al voor het behalen van hun diploma een plan maken samen met de onderwijsinstelling, gemeente en werkgever.

### **Meer aandacht nodig voor onzekerheid op arbeidsmarkt**

De nieuwe generatie jongeren blijkt minder werkzekerheid, minder baanzekerheid en minder inkomenszekerheid te hebben. Voor jongeren met een chronische aandoening is deze onzekerheid nog groter: Kan ik wel blijven presteren? Verlies ik niet mijn baan? Wat is mijn vangnet? In het SER rapport staat dat de bruto arbeidsparticipatie van jongeren met een arbeidshandicap beduidend lager ligt dan de arbeidsparticipatie van jongeren zonder arbeidshandicap. Voor jongeren van 15 tot 25 jaar was deze 45% tegenover 69,8% en voor jongeren van 25 tot 35 jaar 51,9 % tegenover 90,9%. Sommige jongeren met een chronische aandoening verdwijnen uit beeld wanneer zij school verlaten. Vaak raken zij pas weer in beeld bij de gemeente of het UWV als zij een uitkering moeten aanvragen en het eigenlijk al te laat is. Deze jongeren vallen tussen wal en schip, omdat zij de concurrentiestrijd met zowel hun gezonde leeftijdsgenoten als met de Participatiewet verliezen. Bij jongeren die wel binnen de Participatiewet vallen is de inkomenspositie en de kans op een vast contract sinds de introductie van de Participatiewet verslechterd, blijkt uit de evaluatie van het SCP.

Ook hebben deze instanties niet de expertise om de jongeren duurzaam aan het werk te krijgen. Met name hoogopgeleide jongeren lopen hier tegenaan. Het SER-rapport benoemt ook als aandachtspunt dat jonggehandicapten die gebruik maken van de gemeentelijke dienstverlening tijdens hun werk niet worden gevolgd, waardoor de duurzaamheid en effectiviteit van de dienstverlening onduidelijk blijft. Het Jongerenpanel Zorg en Perspectief deelt de analyse dat gemeenten en UWV beter zicht dienen te krijgen op de kwaliteiten en mogelijkheden van hun doelgroep en hiernaar handelen. De stem van jongeren zelf dient daar de leidraad voor te zijn. Gespecialiseerde dienstverlening voor de jongere kan hen helpen om duurzaam aan het werk te komen, maar het blijkt dat nog te weinig jongeren met een chronische aandoening de gespecialiseerde dienstverlening (o.a. job coaches) ontvangen, waar zij recht op hebben onder de Participatiewet.

Daarnaast zijn er natuurlijk ook jongeren met een chronische aandoening die überhaupt niet kunnen werken, slechts gedeeltelijk kunnen werken of niet aan het werk kúnnen komen. De ondersteuning voor Jongeren met een Wajong-uitkering, zeker voor de doelgroep met een arbeidswens, blijkt niet op orde. Uit evaluaties blijkt dat de dienstverlening door gemeenten en UWV nog tekortkomingen kent. Sinds de wetwijziging kunnen jongeren met een beperking die wel parttime kunnen én willen werken onder de Wajong nooit boven het minimumloon verdienen. Dat is niet bevorderlijk voor het toekomstperspectief van deze groep jongeren en voor hun motivatie om ondanks hun ziekte duurzaam aan het werk te blijven.

### **Kansen over domeinen heen**

We zijn blij met de aandacht voor de kansen en uitdagingen van jongeren in Nederland. Dat is nodig, want zowel uit het SER-rapport als uit onze eigen ervaringen blijkt dat jongeren nog tegen te veel drempels aanlopen om zich optimaal te kunnen ontplooiën. Als we met elkaar écht willen nadenken over de toekomst van jongeren geven we graag nog twee punten mee: 1) bedenk oplossingen niet vanuit één domein, maar leg de verbindingen. Niet alleen op beleidsniveau (samenwerking tussen ministeries en gezamenlijke financiën), maar ook in de praktijk (door bijvoorbeeld een jongerencoach die samen met de jongeren domeinen verbindt, waarvoor wij ook eerder samen met jongerenorganisaties en de NDF voor hebben gepleit). 2) Blijf met jongeren in gesprek over wat voor hén werkt. Wij staan niet alleen aan de basis van de toekomst, we bouwen er ook graag aan mee!